

Szymona, Jolanta

Rolnictwo ekologiczne - szansą na lepsze wykorzystanie potencjału rolniczego Lubelszczyzny i zwiększenie konkurencyjności regionu

Rocznik Żyrardowski 4, 265-274

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jolanta Szymona

Rolnictwo ekologiczne – szansą na lepsze wykorzystanie potencjału rolniczego Lubelszczyzny i zwiększenie konkurencyjności regionu

Wstęp

Regiony Unii Europejskiej¹ są bardzo zróżnicowane pod względem rozwoju gospodarczego. Oprócz regionów dobrze rozwiniętych, jak południowa Anglia, środkowa Francja, czy Holandia istnieją takie, w których poziom rozwoju znacznie odbiega od „średniej unijnej” – np. południowe Włochy, Grecja, Portugalia czy regiony Polski południowo-wschodniej. W zwiększeniu spójności społecznej i ekonomicznej, w wyrównywaniu szans rozwoju poszczególnych regionów, ważną rolę odgrywają instrumenty i programy unijnej Polityki Strukturalnej². Alokacja środków w ramach Polityki Strukturalnej Unii Europejskiej jest ściśle uzależniona od kondycji gospodarczej poszczególnych regionów, od identyfikacji ich problemów społecznych.

W odniesieniu do możliwości rozwoju poszczególnych regionów, Komisja Europejska zajęła następujące stanowisko: „nie istnieje jakiś jedyny w swoim rodzaju, czy też ustalony przepis uwieńczony powodzeniem na rozwój regionu. Każdy region musi określić właściwą dla siebie ścieżkę rozwoju, wzięwszy pod rozwagę swe szczególne cechy ekonomiczne, społeczne, kulturalne, czy instytucjonalne”³. Polityka strukturalna ma więc za zadanie jedy-

¹ Regiony w UE kategoryzuje się wg kryterium wielkości na regiony duże (poziom NUTS 1–78 jednostek), regiony średnie (poziom NUTS 2–210 jednostek) oraz małe (NUTS 3–1093 jednostki). Poziom NUTS 0 odzwierciedla granice administracyjne poszczególnych krajów. Najczęściej do badań statystycznych przyjmuje się kryterium NUTS 2.

² Instrumenty polityki strukturalnej UE to: – Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa, Fundusz Spójności.

³ *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca*. Komisja Europejska, Luksemburg 2004, s. 37.

nie pomagać władzom centralnym i regionalnym w rozwiązywaniu najważniejszych problemów ekonomicznych i społecznych. Natomiast rozwój regionu zależy głównie od właściwego wykorzystania drżemiącego w nim potencjału.

Odpowiednie wykorzystanie potencjału danego regionu wiąże się ze wzrostem jego konkurencyjności. Dążenie regionów do konkurowania z pozostałymi jest naturalną konsekwencją globalizacji. Konkurencyjność regionów można określić jako „przewagę nad innymi regionami, będącą wypadkową atrakcyjności oferty usługowej kierowanej do obecnych i potencjalnych użytkowników regionu”⁴. Aby więc dany region był konkurencyjny, musi – uwzględniając wszystkie czynniki wewnętrzne i zewnętrzne – stale nad tą przewagą pracować. Konkurencyjny region potrafi przyciągać do siebie atrakcyjny kapitał. Konkurencyjny region dba także o to, by zlokalizowane na nim firmy były zdolne do uzyskania i utrzymania przewagi konkurencyjnej wobec innych przedsiębiorstw, nawet tych położonych na innych kontynentach⁵.

Odpowiednie wykorzystanie potencjału regionu oraz jego zdolność do przyciągania inwestorów są ważne, szczególnie w regionach słabo rozwiniętych gospodarczo, a do takich zalicza się Lubelszczyzna.

Ogólna charakterystyka regionu lubelskiego

Lubelszczyzna, podobnie jak inne regiony południowo-wschodniej Polski, jest jednym z najslabiej rozwiniętych obszarów rozszerzonej UE. Wskaźnik PKB per capita stanowi tu jedynie 68,5% średniej krajowej (ostatnie miejsce w kraju) i niespełna 30% średniej UE 25⁶, a udział regionu w tworzeniu PKB kraju zmniejsza się z roku na rok – jeszcze w 1995 roku wynosił on 4,5%, a w 2003 około 4%⁷.

Jest to region z dominującą rolą rolnictwa i silnie zakorzenionymi tradycjami kulturowymi na wsi. Prawie 70% ogólnej jego powierzchni stanowią użytki rolne (ponad 17 tys. km²)⁸. Na obszarach wiejskich mieszka 1,17 milio-

⁴ Więcej na ten temat: A. Klasik „Konkurencyjność województwa śląskiego na tle innych regionów. Ujęcie syntetyczne, W: Województwo śląskie. Integracja, konkurencyjność, nowe inicjatywy. II Śląskie Forum Rozwoju Lokalnego i Regionalnego. Wyd. AE i Górnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości, Katowice 2001, s. 99–100.

⁵ G. Gorzelak, *Od czego zależy rozwój gminy*(6), Wspólnota 2002 (8), www.wspolnota.pl

⁶ Więcej na ten temat: J. Żebrowka-Cielek, *Pozycja ekonomiczna polskich regionów w Unii Europejskiej*, www.funduszezstrukturalne.gov.pl

⁷ *Produkt Krajowy Brutto według województw i podregionów w 2003 roku*, wyd. GUS, Katowice 2004.

⁸ J. Żebrowka-Cielek, *Pozycja ekonomiczna...*

na osób, czyli ponad 53% wszystkich mieszkańców Lubelszczyzny⁹. Rolnictwo pełni także ważną rolę społeczną – sektor rolniczy tworzy najwięcej miejsc pracy w regionie. Z ponad 954 tysięcy zatrudnionych, aż 53,2% pracuje w indywidualnych gospodarstwach rolnych¹⁰. Jedną z głównych gałęzi gospodarki Lubelszczyzny jest ściśle związany z rolnictwem przemysł spożywczy: cukrowniczy, mleczarski, mięsny, młynarski, tytoniowy, piwowarski oraz owocowo-warzywny. Potencjał rolniczy regionu jest ogromny, jednak udział rolnictwa (wraz z leśnictwem i rybactwem) w tworzeniu PKB Lubelszczyzny systematycznie maleje (z 8,7% w 1995 roku do 6,5% w 2003 roku¹¹). Poszukując dróg rozwoju regionu, należy zatem szukać takich rozwiązań, które pozwolą najlepiej wykorzystać jego potencjał rolniczy, specyficzne uwarunkowania lubelskiej wsi i rolnictwa. Kierunki rozwoju powinny być także dostosowane do zmian panujących w otoczeniu.

Sytuacja regionów rolniczych wobec zmian w europejskim rolnictwie

Współczesne europejskie rolnictwo znajduje się w fazie ogromnych przeobrażeń. O ile w ubiegłym stuleciu, aż do początku lat 90. na piedestale znajdowało się rolnictwo intensywne, wysoko zmechanizowane, teraz Wspólna Polityka Rolna koncentruje się wokół zagadnień związanych z metodami przyjaznymi środowisku naturalnemu. Jest to oczywiście konsekwencją błędów przeszłości, które doprowadziły do ogromnych nadwyżek żywności i problemów budżetu unijnego, a także nowych trendów wśród europejskich konsumentów domagających się coraz częściej zdrowej i co ważne – bezpiecznej dla życia – żywności. Afery żywnościowe, które dotknęły światowe rolnictwo na początku XXI wieku (BSE, pryszczycza, ostatnio – ptasia grypa), nadprodukcja pasz i żywności, coraz częstsze przypadki sprzedawania produktów, które tylko z wyglądu przypominają żywność, skłaniają konsumentów do sięgania po żywność jakości ekologicznej, a rynek tejże żywności należy do najszybciej rozwijających się segmentów unijnego rynku rolno-spożywczego¹².

⁹ Tabela II: Ważniejsze dane o województwie, Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego 2004, www.stat.gov.pl.

¹⁰ Op. cit.

¹¹ *Produkt Krajowy Brutto według województw i podregionów w 2003 roku...*

¹² T. Richter, *The European Organic Market Between Strong Growth and Consolidation – Current State and Prospects*, www.fibl.org (materiały konferencyjne Biofach 2005, Nurnberg).

Produkcja najwyższej jakości wyrobów jest szansą na wzrost konkurencyjności regionów, gdzie dominującą rolę odgrywa rolnictwo. Jednak nie wszystkie tego typu regiony UE są w stanie taką żywność produkować. Produkcja metodami ekologicznymi wymaga ściśle określonych warunków, często niemożliwych do spełnienia w regionach o zintensyfikowanej produkcji rolnej. Rolnictwo ekologiczne to bowiem taka metoda produkcji, która opiera się wyłącznie na wykorzystaniu naturalnych procesów zachodzących w gospodarstwie. Podstawą nawożenia w produkcji roślinnej są nawozy organiczne, takie jak: kompost, obornik, gnojowica, nawozy zielone. Chów zwierząt opiera się z kolei na paszach własnych. Rolnictwo ekologiczne wyklucza stosowanie syntetycznych substancji, jak np. nawozów sztucznych, chemicznych pestycydów. Niedozwolone jest także wykorzystywanie hormonów wzrostu, antybiotyków, organizmów genetycznie modyfikowanych i ich pochodnych. Rolnictwo ekologiczne dopuszcza z kolei stosowanie naturalnych nawozów mineralnych oraz biologicznych środków ochrony przed szkodnikami i chorobami – równie skutecznych, jak chemiczne nawozy i środki ochrony roślin. Dzięki takim wymogom płody rolne uzyskiwane w tychże gospodarstwach są płodami najwyższej jakości.

Rolnictwo ekologiczne szansą na wykorzystanie potencjału rolniczego Lubelszczyzny

Regionalne uwarunkowania lubelskiej wsi i rolnictwa pozwalają wielu gospodarstwom spełniać ostre wymagania dotyczące prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi. Świadczą o tym poniższe fakty:

1. Gospodarstwa regionu są bardzo rozdrobnione. Podczas, gdy ich przeciętna powierzchnia wynosi niespełna 7 ha¹³ – średnia unijna jest ponad 2,5-krotnie większa (19 ha¹⁴). Jednak niewielkie gospodarstwa rolne, o mało zintensyfikowanej produkcji, stosujące własne nawozy i produkty paszowe, doskonale spełniają jeden z podstawowych wymogów rolnictwa ekologicznego, jakim jest zapewnienie samowystarczalności czynników produkcyjnych potrzebnych w uprawie roślin (nawozów organicznych wytworzonych w obrębie gospodarstwa) i chowie zwierząt (produkcja pasz własnych). Niewiele gospodarstw unijnych ten wymóg spełnia. Konieczność oparcia produkcji na procesach naturalnych i samo-

¹³ Według danych Narodowego Spisu Powszechnego – średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie w woj. lubelskim wyniosła w 2002 roku 6,9 ha.

¹⁴ *The European Commission Forecast for the Candidate Countries*, źródło: www.eurostat.cec.eu.int

wystarczalności skutecznie eliminuje gospodarstwa konwencjonalne, w których podstawą nawożenia w produkcji roślinnej są nawozy chemiczne, a w przypadku produkcji zwierzęcej – pasze zakupione z zewnątrz.

2. Użytki rolne Lubelszczyzny charakteryzują się bardzo niskim zużyciem nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin. Na hektar przypada tu jedynie 87,5 kg czystego składnika NPK (azotu, fosforu i potasu)¹⁵, a średnia unijna jest ponad dwukrotnie większa. Tak niskie nawożenie to przede wszystkim efekt braku środków finansowych na ich zakup. Nieprawdziwe jest jednak twierdzenie, iż niskie zużycie chemicznych środków produkcji jest przyczyną małej produktywności ziem Lubelszczyzny, a tym samym ogranicza jej możliwości rozwoju. Gospodarstwom, w których gleby nie były intensywnie nawożone jest bowiem o wiele łatwiej rozpocząć przestawianie na rolnictwo ekologiczne. Płody rolne pochodzące z użytków, gdzie stosowano dotychczas śladowe ilości nawozów chemicznych mogą być – po przejściu obowiązkowego, określonego w ustawie o rolnictwie ekologicznym¹⁶ okresu – bez problemu sprzedawane jako produkty całkowicie bezpieczne dla zdrowia konsumenta. Również producenci rolni, którzy wcześniej stosowali ekstensywne metody produkcji, są bardziej skłonni zaakceptować warunki rolnictwa ekologicznego, niż producenci z gospodarstw intensywnych. Trzeba tu także wyraźnie podkreślić, iż wiele gospodarstw województwa lubelskiego nigdy nie stosowało chemicznych środków produkcji, co jest dodatkowym atutem w przestawianiu gospodarstwa na ekologiczne.
3. Problemem Lubelszczyzny, podobnie jak innych regionów Polski południowo-wschodniej jest nadmiar siły roboczej na wsi. Odsetek pracujących w rolnictwie na obszarach wiejskich kształtuje się, jak już wspomniano, na poziomie 53,2% (dla Polski wskaźnik ten wynosi 28,7%¹⁷ ogółu zatrudnionych, a średnia unijna jest 4 razy mniejsza – 4,5 %¹⁸). Na 100 ha

¹⁵ Tablica 21 (217) *Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik*, Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego 2004: www.stat.gov.pl

¹⁶ *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o rolnictwie ekologicznym*, Dz.U. Nr 93, poz. 898; – jest to tzw. ustawa kompetencyjna, zapewniająca prawidłowe funkcjonowanie unijnych rozporządzeń dotyczących rolnictwa ekologicznego oraz określająca uregulowania przewidziane do określenia przez kraj członkowski Rozporządzeniem Rady EWG 2092/91, w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych, EEC/L 198, 22.07.1991.

¹⁷ D. Wadowski, *Prognoza i analiza rynku pracy i wydatków socjalnych w województwie lubelskim*, Lublin 2005, www.lubelskie.pl

¹⁸ *Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007–2013 (z elementami prognozy do roku 2020)*, Warszawa 2004, źródło: www.minrol.gov.pl

użytków rolnych przypada ponad 35 osób pracujących w rolnictwie¹⁹. Prognozy ludnościowe wskazują, iż do 2020 roku liczba osób w wieku produkcyjnym utrzyma się na zbliżonym poziomie²⁰. Wiele z tych osób pracuje w niepełnym wymiarze godzin, pomagając jedynie właścicielom gospodarstw i powiększa krąg bezrobocia ukrytego na wsi. Biorąc pod uwagę: sytuację na rynku pracy (utrzymujące się od kilku lat ponad 16% bezrobocie w regionie²¹), niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej Lubelszczyzny (wykształceniem wyższym i średnim może poszczycić się zaledwie 1/4 rolników²²) i jej słabą mobilność zawodową – nie należy spodziewać się w najbliższym czasie szybkiej absorpcji nadwyżek omawianej siły roboczej do innych działów gospodarki. Jaka perspektywa, oprócz pracy dorywczej poza rolnictwem, czeka tę ludność? Jedną z dróg rozwiązania tego problemu może być rolnictwo ekologiczne. Brak stosowania chemicznych środków produkcji stwarza konieczność większego posługiwania się pracą żywą i tym samym zwiększa pracochłonność wytwarzania. Rolnictwo ekologiczne może więc pełnić podwójną rolę w takich regionach, jak Lubelszczyzna: przyczynić się do absorpcji nadmiaru siły roboczej, dając jednocześnie szansę pozostającym na wsi ludziom na rozwój gospodarstw w najbardziej pożądanym przez rynek kierunkach, a tym samym na wzrost dochodów.

4. Za rozwojem rolnictwa ekologicznego jako pracochłonnej metody produkcji przemawia jeszcze jeden fakt: Lubelszczyzna to jeden z najmniej zmechanizowanych obszarów rolniczych Unii Europejskiej. Podstawowy wskaźnik – powierzchnia użytków rolnych, przypadająca na 1 ciągnik wynosi zaledwie 9,1 ha²³ i jest prawie 3-krotnie większy od średniej unijnej²⁴. Wyniki ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego (maj 2002) ujawniły, iż w porównaniu z 1996 rokiem wyposażenie gospodarstw rolnych w podstawowe maszyny i urządzenia wzrosło o niecałe 5%, a w wyniku słabej koniunktury na rynku maszyn i urządzeń rolniczych

¹⁹ Obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego 2004 (ludność w wieku produkcyjnym pracująca w rolnictwie, wraz z leśnictwem i łowiectwem – 507100, powierzchnia ha użytków rolnych regionu lubelskiego – 1432800).

²⁰ *Analiza prognozy ludnościowej i przepływów migracyjnych województwa lubelskiego, Ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Rozwoju Regionalnego Województwa Lubelskiego*, Lublin 2005, Tablica 3, s. 23.

²¹ Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego, Urząd Statystyczny w Lublinie, nr 6, czerwiec 2005, s. 3.

²² *Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce w aspekcie integracji z Unią Europejską* Warszawa 2003, s. 20, źródło: www.minrol.gov.pl

²³ Tablica 8(214): Ciągniki rolnicze, Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego 2004, www.stat.gov.pl

²⁴ www.eurostat.eu.org

całkowita produkcja spadła o blisko 7%. Słabe zaopatrzenie w maszyny i urządzenia rolnicze ogranicza rozwój kapitałochłonnych metod produkcji, sprzyjając jednocześnie pracochłonnym.

5. Jednym z podstawowych wymogów rolnictwa ekologicznego, dotyczących produkcji zwierzęcej, jest oparcie chowu na paszach własnych, które powinny być wytworzone w obrębie gospodarstwa. Nie stosuje się tu zatem żadnych sztucznych dodatków, pasz, koncentratów, co sprawia, iż jakość produkowanego żywca jest nieporównywalnie wyższa niż w przypadku produkcji konwencjonalnej. Ponadto cały proces przetworczy w produkcji mięsa i jego wyrobów wymaga specjalnych norm i monitoringu, odrzucających całkowicie jakiegokolwiek „ulepszacze”, przez co ekologiczne produkty pochodzenia zwierzęcego są w 100% bezpieczne dla zdrowia. Na Lubelszczyźnie od kilku lat obserwuje się ekstensyfikację produkcji zwierzęcej wyrażającą się spadkiem obsady zwierząt na jedno gospodarstwo oraz spadkiem zakupu syntetycznych środków wspomagających przyrost masy zwierząt hodowlanych. Tendencja spadkowa zakupu sztucznych pasz i koncentratów, sprzyja rozwojowi naturalnego chowu zwierząt, co jest niezwykle ważne w rolnictwie ekologicznym. Warto również zwrócić uwagę na fakt, iż większość gospodarstw regionu charakteryzuje się małym (1–9 sztuk) pogłowiem bydła (94,5% ogółu) i trzody chlewnej (53%)²⁵. Tak niska obsada zwierząt ułatwia wielu rolnikom stosowanie Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej w chowie zwierząt, gdzie jednym z wymogów jest zapewnienie swobodnego dostępu do wybiegu wszystkim zwierzętom gospodarskim. W przypadku niewielkich stad sporządzenie wybiegu dla zwierząt jest o wiele łatwiejsze niż przy masowej, skoncentrowanej produkcji żywca.

Omawiając perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego należy także przyrzeć się korzystnym zmianom w strukturze upraw regionu. Do tej pory Lubelszczyzna była kojarzona jako region uprawy głównie takich roślin, jak: zboża, ziemniaki i buraki cukrowe. W ogólnej strukturze zasiewów rośliny te stanowią znaczącą pozycję (odpowiednio 76,5%, 6,5% oraz 3,8%²⁶). Jednak z roku na rok rola roślin typowych dla rolnictwa intensywnego – takich jak buraki cukrowe i ziemniaki – systematycznie się zmniejsza (w 2000 roku ziemniaki uprawiano na 10,9% ogólnej powierzchni zasiewów, natomiast buraki cukrowe na prawie 4%²⁷). Rośnie zaś znaczenie upraw pracochłonnych – owoców, warzyw, nasiennictwa. Lubelszczyzna coraz bardziej zaczyna spe-

²⁵ www.stat.gov.pl

²⁶ Obliczenia własne – na podstawie Tablicy 7(203) *Powierzchnia zasiewów*, Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego 2004, www.stat.gov.pl

²⁷ op.cit.

cializować się w produkcji warzyw, owoców jagodowych i upraw sadowniczych. W 2004 roku zebrano prawie 500 tysięcy ton warzyw (co daje nam 5 miejsce w kraju²⁸), prawie 130 tysięcy ton owoców jagodowych (2 miejsce) oraz ponad 340 tys. ton owoców sadowniczych (4 miejsce). O wzrastającym popycie na owoce i warzywa regionu lubelskiego świadczy niewątpliwie fakt, iż w strukturze produkcji towarowej warzywa stanowią 8% (6,9% – w produkcji globalnej), zaś owoce 10,3% (7,4% w produkcji globalnej²⁹). Te typy produkcji mają szansę stać się „hitem eksportowym” Lubelszczyzny.

Region powinien skierować więc swój potencjał na te metody produkcji rolnictwa ekologicznego, które mogłyby nam dać największą komparatywną przewagę nad innymi regionami – czyli warzywa i owoce ekologiczne. Za takim wyborem przemawia kilka istotnych faktów:

Po pierwsze – największy popyt na europejskim rynku żywności ekologicznej dotyczy właśnie takich upraw, jak: świeże warzywa i owoce, mrożonki warzywne, przetwory owocowe oraz soki i ekstrakty roślinne³⁰. Po drugie – prawie 1/3 sprzedaży rodzimych produktów ekologicznych ma miejsce w Niemczech (wartość 3,1 biliona euro w 2004 roku³¹) – czyli u głównego partnera Polski w handlu zagranicznym. Co więcej, na pozostałe państwa o największych obrotach na rynku żywności ekologicznej aż siedem (Włochy, Francja, Wielka Brytania, Holandia, Belgia, Szwecja) znajduje się w pierwszej dziesiątce największych eksporterów polskich wyrobów i usług³². Po trzecie, o czym była już po części mowa – Lubelszczyzna posiada wieloletnie doświadczenia w uprawie warzyw i owoców. Po czwarte – tego rodzaju produkcja należy do najbardziej pracochłonnych w rolnictwie, a koszty pracy w rejonie lubelskim są nieporównywalnie niższe od przeciętnych kosztów na terenie UE15³³.

²⁸ *Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006, Warszawa 2004*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004.

²⁹ Tablica 6(202): *Struktura globalnej i towarowej produkcji rolniczej*, Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego, www.stat.gov.pl

³⁰ www.ifoam.org

³¹ W 2004 roku obroty na rynku żywności ekologicznej wyniosły ponad 10,6 biliona euro. Od kilku lat notuje się coroczny wzrost obrotów w tym segmencie rynku, kształtujący się w granicach 5–10%, źródło: T. Richter, *The European Organic Market Between Strong Growth and Consolidation – Current State and Prospects*, www.fibl.org

³² *Obroty handlu zagranicznego według ważniejszych krajów*, źródło: www.stat.gov.pl

³³ W 2003 roku przeciętne robocze wynagrodzenie w sektorze Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo wyniosło 1325,66 zł, źródło: Tablica 4(95): *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego, www.stat.gov.pl

Podsumowanie

Wykorzystanie potencjału rolniczego, w produkcji najbardziej pożądanym przez rynek kierunkach, daje możliwość rozwoju obszarów wiejskich Lubelszczyzny, zarówno w aspekcie ekonomicznym, jak i społecznym. Działania na rzecz rozwoju regionu w tym zakresie powinny odbywać się jednocześnie w kilku kierunkach. Konieczna jest pomoc środowiska naukowego w umacnianiu więzi między uczestnikami rynku żywności ekologicznej. Władze regionalne powinny podjąć działania w celu nieustannej promocji walorów regionu oraz w celu wykorzystywania dostępnych funduszy unijnych na rozwój proekologicznych projektów.

Istotnym aspektem konkurencyjności regionów jest fakt, iż „ta konkurencyjność ma dwie strony, nierozłącznie ze sobą powiązane: o sukcesie regionu decyduje sukces jego przedsiębiorstw, a o sukcesie przedsiębiorstw sukces regionu (miasta, gminy). Myśląc więc o rozwoju lokalnym i regionalnym, nie możemy pomijać przedsiębiorców – „kierowników” życia gospodarczego”³⁴. Niezbędne staje się zatem zacieśnianie współpracy między wszystkimi podmiotami – zarówno prywatnymi, jak i samorządowymi. Utworzenie trwałego i partnerskiego układu na rynku żywności ekologicznej będzie więc znacząco wpływać na pozycję regionu lubelskiego.

Organic Farming – an opportunity for better use of the agricultural potential of the Lubelskie Province, and for increasing the competitiveness of the region

Summary

As far as economic growth is concerned, Lubelskie Province is one of the least developed regions of Poland, though, surprisingly, it has extremely fertile soils.

It is those fertile soils that create immense opportunities for development of the region, yet on condition that organic farming becomes widespread. Intensive methods of farming, which rely on substantial use of artificial

³⁴ G. Gorzelak, op. cit.

fertilizers and chemicals. As a result, the food contains considerable amounts of chemicals. Therefore, organic (i.e. ecologically “clean”) produce stand a great chance to become competitive in the European market. It is organic farming that, according to the author, will improve the competitiveness of the region and its subsequent development.